

Стеван ДОРОЊСКИ

ТИТО — СИМБОЛ НА ХУМАНИОТ СОЦИЈАЛИЗАМ НА БОРБАТА ЗА БРАТСТВО И ЕДИНСТВО, ЗА РАМНОПРАВНОСТ, ЗА СВЕТ БЕЗ ВОЈНА*

Се собиравме ние, комунистите на Југославија, во разни околности што ни ги наметнуваше времето и историјата, во ситуации сурови и драматични. Имавме и часови на радост и на победи.

Стоевме со децении под Титово раководство, заради договор за редовните, или судбинските прашања на нашата земја. Овој пат, за жал, се состанавме по тажен повод да ја искажеме својата почит и благодарност на човекот кој толку многу направи и значеше за нашата Партија и нашиот народ. За целото тоа долго и драматично време од шест цели децении во нашата Партија дејствуваше решителен и храбар, високо морален човек, борец и раководител, кој генерации и генерации вдахнуваше со својот пример до последната искра на својот живот — другарот Тито.

Комунистичката партија на Југославија токму во тој период го зазеде своето место во историјата. Со Тито ги минавме најсудбоносните денови во борбата за социјално и национално ослободување. Направивме дела какви што има малку во историјата и на кои светот им оддава признание.

Другарот Тито ја обликуваше платформата и програмата на југословенската револуција. Многу повеќе од тоа, тој таа програма и ја оствари наоѓајќи се на чело на една храбра и полетна организација на југословенските комунисти која секогаш беше готова и на најголеми жртви.

Не е лесно да се нацрта Титовата личност, неговиот исклучително содржаен и долг борбен век, кој идеално се изедначува со историјата на југословенската револуционерна борба во последните шест децении.

Говорејќи во една прилика за својот живот, другарот Тито рече дека тој не беше лесен, но дека го живееше радосно, дека во целина земено ни сега не би избрал друг.

---

* Прочитан говор на Стеван Дорониќ пред Собранието на СФРЈ, земено од „Комунист“, вонредно издание, 9 мај 1980 с. 2—3.

Не ги признаваше поразите

Јосип Броз, седмо дете на своите родители, се роди во малото загорско место Кумровец, во крај каде што пред пет векови кметовите и селаните храбро јуришаа под водство на Матија Губец за „општа слобода и сталешка еднаквост, за општо плаќање на данокот и општа обврска за одбрана на татковината“... И другарот Тито го водеше народот во борба за „општа слобода и сталешка еднаквост“, за одбрана на татковината. Губец непријателите го погубија, ставајќи му вжештена круна на главата. Нема ни број колку непријатели ја ценуваа и ја бараа Титовата глава и му наменуваа губилиште. Како и неговиот земјак Матија Губец, и Тито со раѓањето е сместен на гладниот тас на селански син, подоцнежен металски работник, на тасот на обесправените и голораките, на тас нерамноправен во однос на оној другиот кој на истиот кантар на животот ги носеше домашните властодршци. За разлика од својот трагичен земјак Матија кој не успеа да им се отргне на несреќите на сиромаштвото и неукоста, Тито за време на својот живот не запозна порази. Не затоа што ги немаше или не можеше да ги има, туку затоа што не ги признаваше! Додека човек е жив — не учат Тој и неговото дело — постои и надеж во можноста за излегување од неволјите.

Пред 70 години доби работничка книшка и членска карта на Социјалистичката партија. Одвај имаше 21 година кога заради антивоена пропаганда е уапсен и одлежа извесно време во Петроварадинската тврдина во чии влажни и темни ќелии и буден сонуваше за знаените му поворки што неодоливо се движат под пламените знамиња.

Своите младешки соништа Тито со револуционерното дело ги избори и оживотвори. Учесник е на Октомвриската револуција, иницијатор и организатор на многу борбени акции во земјата, родоначелник на борбата против фракцијата, а за единство на Партијата, храбар во сите битки, секогаш исправен и со кренато чело.

Неговото држење пред полицијата и на судот во Загреб 1928 година кога рече: „Не се чувствувам виновен... , зашто овој суд не го сметам за компетентен, за мене е компетентен само судот на Партијата“, вдахновуваше со храброст многубројни генерации до денешниот ден. Ни известувачот на граѓанскиот весник кој го следеше тоа судење, импресиониран од држењето на другарот Тито, не можеше а да не признае: „Неговото лице има нешто од оние физиономии што потсетуваат на челик“. Осуден на пет години робија, другарот Тито во затворот беше револуционер и активист — учеше, преведуваше, организираше, штрајкуваше, другаруваше, храбреше.

Наоѓајќи се во Москва во почетокот на триесетите години како претставник на Комунистичката партија на Југосла-

вија, Тито предаваше на Меѓународната ленинска школа за кадри од странските земји. Останува неиспитано како, кога и каде тој можеше да се подготви за ваквите и уште покомплексни задачи, кога неговиот живот секогаш беше само борба, должност, грижа и жртва. Колку само илегални имиња мораше да промени, колку легитимации и пасоши, колку места на легален и илегален престој, колку потерници и учени по него се покренати!

Во својата 45 година, по 27 години борба во работничкото револуционерно движење, Јосип Броз се најде на најодговорни задачи во својот живот. Застана на чело на Комунистичката партија на Југославија во 1937 година, во судбоносните денови спроти Втората светска војна. Дотогаш неефикасноста на нашето работничко и комунистичко движење, наспроти субјективната храброст и верност на револуцијата на нејзините кадри, доведе до криза на неговата идеолошка база, стратегија и политика. Оттогаш цели четири децении, во нашето движење, доаѓаше до израз Титовата силна волја, јасна мисла, решителниот и храбар став, во сите преломни моменти и одлуки.

Другарот Тито тесно соработуваше со најголемите личности на револуционерното движење во Третата интернационала: Со Пјик, Тољати, Димитров, Куусинен и други. Беше тоа судбоносно време, време на латента криза во работничкото и комунистичкото движење, криза што ја потхрануваше бирократскиот догматизам, го склеротизираше револуционерниот полет, го сопинаше револуционерниот занес. Во тоа време антифашизмот претставуваше не само мобилизаторски фактор за да преживее човечкиот род, туку и патоказ во поинакви, подемократски и поправедни односи меѓу луѓето.

Сите ние имаме можност да ја запознаеме длабоката смисла што другарот Тито ја имаше за реалниот живот и точното чувство на мерка. Отсекогаш се спротивставуваше на рецепти и догми, но како никој умееше во општото да го согледа поединечното, како и она најиндивидуалното во колективното. Таа моќ на другарот Тито не беше нешто научно. Самиот тој беше еден од тие пролетери, експлоатирани и поробени, прогонувани и осудувани. Неговото визионерство всушност и произлегуваше од животното му искуство, од способноста животот секогаш да го гледа со максимално отворени очи и будни сетила. Многубројните стратешки одлуки од преломно значење за нашата револуција секогаш во себе го носеа втиснат печатот на неговото умеење реално и далековидно да ги согледа појавите, да мисли за нив и донесува заклучоци врз основа на своите животни сознанија, но и врз основа на способноста во органска целина да ги поврзе и мошне оддалечените елементи на истородните тенденции и движење. Секако, тоа укажува и на, невидената кај нас, сила на неговата личност.

Со Тито низ сите олуи

Борбата против фракциите во Партијата ја започна во 1928 година во Загреб. И дури кога дојде на чело на Партијата, му тргна од рака да ја заврши. Тој не вршеше никакви прогони на фракционерите. Тој пред сите комунисти постави јасни цели и задачи. Единството на акцијата стана живна последица. Благодарјќи на така постигнатото единство, Комунистичката партија на Југославија и можеше успешно да мине низ сите олуи на времето и битки.

Исклучително важна и далековидна беше ориентацијата на другарот Тито во Партијата да се примаат луѓе кои уживаат доверба во средината каде што живеат и работат, оние кои уживаат углед на чесни и борбени луѓе. Таквите луѓе и стануваа членови на Партијата. Тие имаа влијание врз луѓето околу себе, благодарјќи на својата борбеност, а особено со својот личен живот. Нивниот висок морал и свест речовито го покажува фактот дека од 12.000 членови, колку што Комунистичката партија имаше спроти војната, 9.000 загинаа во Народноослободителната борба. Тоа комунистите во очите на масите ги направи луѓе достоини за доверба.

Заклучувајќи ја Петтата земска конференција, спроти нападот на Хитлерова Германија и фашистичка Италија врз Југославија, среде најдлабока илегалност, Тито рече: „Другари, пред нас се решавачки денови. Напред сега во конечна борба. Идната конференција мораме да ја одржиме во ослободена земја и од туѓинци, и од капиталисти“. Тито не го збуни мракот на заканувачкиот фашизам, ниту го импресионираше силата на неговото оружје.

Кога нашата земја беше прегазена, предадена, распарчена, кога по неа врвее окупатори, квислинзи и петоколонаши, раководството на Партијата, на чие чело беше другарот Тито, ладнокрвно донесе одлука за кревање на сеопшто востание, за непрестајни борби како начин на омасовување на востанието и негово прераснување во воен фактор со кој мора да сметаат и непријателите и сојузниците.

Беше тоа повеќе од храброст и повеќе од визионерство!

Веруваше во правдата и револуционерната вистина

Комунистичката партија на Југославија беше единствена која се изјаснуваше за единство на Југославија и која ја разви борбата во сите земји на Југославија.

Дури денес може да се види од какво далекосежно значење беше одлуката секаде на ослободената територија, наместо старите органи на власт, да се создаваат нови — народ-

ноослободителните одбори, од какво историско значење беа одлуките на АВНОЈ во Јајце 1943 година, создавање на едно претставништво на сите народи и народности на Југославија како и на Националниот комитет на Југославија.

Националното прашање за другарот Тито беше централно прашање на револуционерната борба и единството на Југославија. Истакнуваше дека секоја нација треба да ја преземе одговорноста за својата судбина, а Комунистичката партија треба да биде авангарда и да настојува да стане основна сила на нацијата, да поттикнува на соработка и врски со другите народи и народности.

Во оваа, за Југославија судбоносна ориентација, се наоѓа и никулецот на основите и принципите на соработка на нашата земја со другите народи и држави, на принципите на самостојност и не мешање во работите на другите, што е актуелно и за односите меѓу социјалистичките земји и комунистичките партии.

На Тито и на нашата Партија им беше јасно дека не може да има масовна борба, ако масите не се свесни дека се борат и за подобар и поправеден живот, и тоа наспроти постојната теза во меѓународното комунистичко движење дека антифашистичката борба не смее да се врзува со социјалната револуција. Тоа беше фундаментално прашање на нашето револуционерно антифашистичко војување. Затоа можевме да тргнеме уште од почетокот на општонародно востание, затоа не моравме да чекаме да бидеме ослободени од други.

Притоа нашата револуција беше свесна за своите меѓународни обврски, како оние интернационалистичките, така и оние пошироките, кои се однесуваа на заедничката борба против фашизмот воопшто. Таа за целото време од војната врзуваше триесеттина нацифашистички и други окупаторски и квислиншки дивизии — трипати повеќе одошто ги имаше на африканскиот фронт.

Годината 1948 беше исто така една од преломните во историјата на нашето движење под раководство на другарот Тито. Се постави, овој пат, прашањето на односот меѓу социјалистичките земји и комунистичките партии, прашањето на независноста, рамноправноста, почитувањето на суверенитетот и самостојниот пат во развојот на социјализмот. Тито ни тогаш не потклезна, ниту се покори. Тој веруваше во револуционерната вистина и во правдата. Не правеше отстапки во прашањата толку значајни за судбината на нашата земја, па и за иднината на меѓународното комунистичко движење.

Од хуманиот карактер на нашата револуција, нејзината масовност, од искуствата на народноослободителните одбори, од верата во силата на масите, се роди, пред три децении, нашето самоуправање. Другарот Тито го одбележа почетокот

на тој историски пат, евоцирајќи ја и претворајќи ја во практика познатата Марксозна паролa: „Фабриците на работниците“. Тоа огромно придонесе за цврстината на нашата повеќенационална заедница и му обезбеди демократска и хуманистичка содржина на социјализмот.

Другарот Тито знаеше и чувствуваше дека во тешките времиња што изминаа, но и за времињата што се на повидок, на Партијата, заради единство на револуционерната акција не ѝ е доволна само дисциплина. Потребно ѝ е и оживотворување на максимално можна демократичност како и почитување на партиското јавно мислење од страна на форумите. Не случајно другарот Тито, бидејќи секогаш беше за цврста дисциплина, беше истовремено против „сечење на глави“ на луѓето кои во својата работа прават извесни прешки. Тој принцип на другарство и доверба, на хуманистички однос спрема човекот, останува како наше драгоцено наследство.

На битието на социјалистичка Југославија му е туѓо врзувањето за било кој блок. Тоа Тито јасно го виде и длабоко веруваше дека веќе самото постоење на блокови ја зголемува загроеноста на светот. Заради тоа и стапи во историска акција, како еден од основачите на неврзаното движење. Во ист дух другарот Тито ја иницира нужноста од рамноправни односи меѓу комунистичките партии и социјалистичките земји.

Затоа другарот Тито е не само симбол за нас, туку и во широки светски размери: симбол на хуманиот социјализам, на слободната мисла, на творештвото, на борбата за правда, за братство и единство, за рамноправни односи, за свет без војна.

Другарот Тито останува, во нашите чувства и во историјата, неповторлив пример.

Човек на иднината

Тито физички заминува од нашата средина. Од нашите редови заминува револуционер и воин, работник и државник, Врховен командант и Претседател, човек кој ја олицетворуваше нашата смелост и нашата борба, нашата волја и нашите стремежи, нашиот мир и нашата слобода, другарот наш сакан — Тито. Ке го нема повеќе оној глас кој толку често говореше од наше име, кој во тешките моменти ја подигаше нашата борбеност и морал, ги засилуваше нашите уверувања, се радуваше со нас на нашите успеси, но и остро ги уочуваше слабостите и пречките што би можеле да го загрозат нациот развој и творештвото на масите.

Се разделуваме физички од другарот Тито. Но, остануваат неговите дела и неговите идеи како траен патоказ на нашата

борба. Остануваат нашите обврски и одговорности понатаму да работиме на големото дело што со Тито го создававме.

Тито заминува, но ќе остане нашата неизбришлива љубов и почит спрема неговата голема човечка и државничка фигура. Ќе не вдахнува неговата неустрашива сила на волјата и решителност во акцијата. Нè учеше со својот голем пример да ја делиме судбината со својата земја и народот.

Се разделуваме од Тито. Но, тој ни остави одговор на прашањата што и во овој момент ни се поставуваат — кој сме, што сме, како ќе го продолжиме нашиот пат, како ќе се одржиме и напредуваме. Ние со Тито доволно созреавме и се зацврстивме во свеста дека како цврста и монолитна земја можеме да опстанеме само како рамноправна социјалистичка заедница на сите наши народи и народности. Како општество на самоуправувачи во кое работниот човек и неговиот интерес се мерило на социјалистичкиот и општествениот напредок. Дека нашата иднина е во тоа да останеме неврзана Југославија, да бидеме свои на своја земја, наспроти сите неприлики и олуги што би можеле да нè снајдат. Братството и единството, самоуправувањето и неврзаноста се три темелни принципи врз кои се засновуваше и се засновува и врз кои и натаму решително ќе се развива Социјалистичка Федеративна Република Југославија.

Денес, нашата судбина е во наши раце. Таа стана наша свест, наше срце и наш ум. Независна социјалистичка заедница на братски народи, земја активна во борбата за мир, за сестрана меѓународна соработка врз принципите на рамноправност и независност на народите, тоа и понатаму ќе биде Титова и наша Југославија.

Разделбата со другарот Тито им задава болен удар на срцата на сите наши луѓе. На срцата на сите многубројни луѓе на светот кои по познавале, или слушале за него. Тито е вистински човек на овој век, човек на епохата, како што деновите го нарекоа почитувачите во светот. Се гордееме што сме Титови современици. Според она што го остави зад себе Тито е и човек од иднината. Нема таква сила која би можела да го помрачи неговото дело, да го помрачи факелот што толку долго го носеше и го пронесе низ многу темнини и невремиња.

Во овој тежок момент стоиме со наведнати глави во знак на длабока почит. Стоиме цврсто сплотени пред одговорноста што само обединети можеме да ја исполниме. Наследници на Титовото дело ќе бидат не само современиците туку и генерациите што ќе дојдат, вдахновени од Титовиот пример и борба.

Пред нас е опромна морална обврска да го продолжиме тоа големо дело и да ги потврдуваме нашите зборови со нови резултати.

Голема благодарност и слава на другарот Тито!